

Dünya Gıda Ticareti

Çiftçiler ve Şirketler Açısından Tarım

Zir. Yük. Müh.
Zekeriya GÜMÜŞHAN
e-mail: zekeriya.gmhan@gmail.com

Özet

Bu makalede dünya gıda taşımacılığının bazı sebeplerinden bahsedilmiştir ve ülkeler arası gıda taşımacılığının bu günkü koşullarda ve önümüzdeki yakın gelecekte devam edeceği öngörülmüştür. Ayrıca tarım alanında üretim yapan çiftçiler ve şirketler açısından değerlendirmeler yapılmıştır. Üreticiler ve tüketiciler açısından tarım ürünlerinden bazıları hakkında verim (miktar) ve içerik arasında ki ilişki üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarım, gıda ticareti, verim ve içerik.

World Food Trade, Agriculture In Terms Of Farmers and Companies Abstract

In this article, some reasons of world food transportation are mentioned and it is predicted that food transportation between countries will continue under today's conditions and in the near future. In addition, evaluations made in terms of farmers and companies engaged in agricultural production. In terms of producers and consumers, evaluations made on the relationship between yield (quantity) and content of some agricultural products.

Keywords: Agriculture, food trade, yield and content.

Tarım Alanında Üretim Yapan Çiftçiler ve Şirketler Açısından Bir Değerlendirme

Tarım ve hayvancılık yapan çiftçiler ile şirketlerin bakış açısını ve koşullarını gözlemsel olarak kıyaslamak faydalı olacaktır. Büyük şirketler tarım alanına yatırım yaptıklarında genellikle raf ömrü uzun, dayanıklı, taşımacılığa elverişli olan, taşıma esnasında kolay bozulmayan ürünlere yönelik yatırımlara öncelik verdikleri görülmektedir, bu durum yapılan yatırımın mümkün olduğu ölçüde korunmasında çok önemlidir. Tarım alanında faaliyet gösteren çiftçiler için ise ürettikleri ürünlerin raf ömrünün veya dayanıklılığının önemi büyük şirketlere göre kısmen daha azdır denebilir, zira çiftçiler genellikle tarım alanında daha çok bölgesel koşulları, örneğin bölgesel pazarlama, iklim ve kendi durumlarında hangi tarım ürününün

daha iyi üretilbileceğini değerlendirir. Bir örnekle bu durumu açıklamak faydalı olacaktır; örneğin büyük tarım şirketlerinden bazıları toplumlarda "şeker devi", "yağ devi" gibi isimlerle anılmaktadırlar, burada şeker ve yağın raf ömrünün oldukça uzun olması ve yatırımcının yatırımını koruması önem arz etmektedir. Raf ömrünün şeker ve yağa göre daha az olması sebebiyle çilek devi veya kiraz devi diye anılan uluslararası firmaların görülmediği fark edilebilir. Yine tohum firmalarını da burada örnek göstermek yerindedir. Zira kurutulmuş tohumların raf ömrü (saklama süresi) oldukça uzundur ve bu avantaj tohum firmalarına küresel boyutta ticaret yapabilme imkânı sunmuştur. Fakat bu tohumların ticaretini yapan firmalar yaş meyve-sebze tohumlarından bazılarını bakıldığında bunları tohum üretimi dışında kalan kısımda olmak üzere genellikle insanla-

rın son tüketimi için yani yemeklik olarak üretmedikleri ve hasat etmedikleri görülmektedir çünkü bu ürünlerin raf ömrü kısadır ve taşımacılık aşamasında ürün kayıpları meydana gelmektedir bu sebeplerle yaş meyve-sebzelerin bir kısmı (genellikle raf ömrü kısa olanları) yemeklik olarak genellikle bölgesel pazarlara yakın olan çiftçiler tarafından üretilmektedir.

Gıda Ticareti veya Gıda Taşımacılığı

Bu makalede gıda ticareti isteğe bağlı gıda ticareti ve zorunlu gıda ticareti (veya taşımacılığı) olarak iki grupta kıyaslanmıştır. Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşanan kuraklık, yangın, deprem, sel gibi doğa olayları, çatışmalar ve savaşlar, salgın hastalıklar, ekonomik sıkıntılar gibi nedenlerden dolayı insanlar üretim yapamaz duruma geldiğinde veya normal zamandakinden daha az üretim yaptığında ihtiyacı olan

gıda maddelerini kendi ülkesi dışından almak zorunda kalabilir. Böyle durumlarda dünyanın gıda üretimi yapan ülkelerinden gıda üretimi yapamayan veya ihtiyacına göre az üretim yapan ülkelere gıda taşımacılığı (veya ticareti) zorunlu hale gelir. Kendi ülkesinde yeteri miktarda üretilen bir ürünü ise farklı sebeplerden dolayı diğer ülkelere almayı ise isteğe bağlı gıda ticareti (veya taşımacılığı) şeklinde sınıflandırmak uygun olabilir. Örneğin bir ülkede yeterli miktarda buğday üretiliyor fakat buğday ithalatı yapılıyor veya ülkede buğday yerine ikame olarak kullanılacak yeter miktarda mısır, çavdar, arpa, yulaf gibi gıda maddeleri olmasına rağmen ithalat yapılması durumu düşünülebilir. Bazı durumlarda da insanların ülkesinde iklim koşulları nedeniyle üretilmeyen fakat zoraki olarak ihtiyaç duymadıkları halde tüketilmesinin sevilmesi sebebiyle ithalatı yapılan ürünler vardır. Örneğin

kuzey kutbuna yakın olup soğuk iklimli olan ülkelerde üretilmeyen muz, erik, şeftali gibi ürünlerin başka ülkelere satın alınması düşünülebilir.

Bu makalede altında gıda ticareti kelimesinin yanında bazen parantez içerisinde de olmak üzere gıda taşımacılığı kelimesi kullanılmıştır, bunun sebebi gıda ticaretinin taşımacılık sistemleriyle olduğunun vurgulanması içindir ve gıda ticaretinin gıda taşımacılığıyla eş anlamlı olduğu söylenmemektedir veya eş anlamlı olduğu gibi düşünülmesini sağlamak amaçlanmamıştır.

Küresel boyutta düşünüldüğünde gıda ticaretinin (veya taşımacılığının) zorunlu olduğu hallerde devam edeceği görülmektedir. Fakat isteğe bağlı gıda ticaretini azaltma yolu tercih edilirse karbon ayak izinde azalma olacak ve dünyadaki kirlenmenin azaltılması sağlanabilecektir. Çizelgelerde görülen ülkeler de olmak üzere dünyada ki birçok ülke gıda ve tarımsal hammaddede

Çizelge 1. Bazı Ülkelerde 2018 Yılında Mal İhracatı, Mal İthalatı ve Gıdanın ve Tarımsal Hammaddelerin Bunlar İçindeki Oranı

ÜLKE ADI	Mal İthalatı Toplamı (Milyar \$)	Mal İhracatı Toplamı (Milyar \$)	Mal İhracatının Sektörel Dağılımı; Gıdanın toplam içinde oranı (%)	Mal İthalatının Sektörel Dağılımı; Gıdanın toplam içinde oranı (%)	Mal İhracatının Sektörel Dağılımı; Tarımsal Hammaddelerin toplam içinde oranı (%)	Mal İthalatının Sektörel Dağılımı; Tarımsal Hammaddelerin toplam içinde oranı (%)
Türkiye	231	177	10,5	5,9	0,5	2,6
ABD	2614	1664	9,5	6	2,3	0,9
Almanya	1284	1561	5,3	7,7	0,8	1,3
Arjantin	65	62	56,5	6,9	1	0,8
Avustralya	235	257	12,5	6,6	2,3	0,6
Azerbaycan	11	20	3,6	15,6	0,4	1,7
Birleşik Arap Emirlikleri	262	317	4,6	8,2	0,1	0,6
Brezilya	189	239	34,1	5,6	5,1	1,1
Çin	2136	2487	2,9	6,3	0,4	3,3
Danimarka	103	110	19,4	13,7	2,6	2,5
Fransa	671	582	12,2	9,4	0,9	1,1
Güney Kore	535	605	1,3	5,8	0,9	1,3
Hindistan	514	325	10,5	4,2	1,4	1,9
Hollanda	646	727	15,7	12,7	3	1,7
İngiltere	672	486	6,8	10	0,5	1,3
İspanya	391	347	16,6	11,1	1	1,2
İsrail	77	62	2,9	8,4	0,6	1
Japonya	748	738	0,9	9,4	0,7	1,3
Kanada	471	451	12,3	8	4,7	0,8
Mısır	72	28	16,4	17	1,7	2,7
Norveç	87	122	10,6	9,2	0,7	1,1
Rusya	249	443	5,5	11,9	2,2	1
S. Arabistan	137	294	1,2	14,8	0,1	0,7
Yeni Zelanda	44	40	62,6	11,3	12,7	0,7
Yunanistan	64	39	18	12,1	1,5	0,9

Anonim, 2021a

Çizelge 2. Bu çizelge bir önceki Çizelge 1'de verilen 2018 yılına ait veriler kullanılarak hazırlanmıştır

ÜLKE ADI	Gıda İhracatı (Milyar \$)	Tarımsal Hammadde İhracatı (Milyar \$)	Gıda ve Tarımsal Hammadde İhracatı Toplamı (Milyar \$)	Gıda İthalatı (Milyar \$)	Tarımsal Hammadde İthalatı (Milyar \$)	Gıda ve Tarımsal Hammadde İthalatı Toplamı (Milyar \$)	Gıda ve Tarımsal Hammadde Toplam İhracat ve İthalatı Arasındaki Fark (Milyar \$)
Türkiye	18,585	0,885	19,47	13,629	6,006	19,635	-0,165
ABD	158,08	38,272	196,352	156,84	23,526	180,366	15,986
Almanya	82,733	12,488	95,221	98,868	16,692	115,56	-20,339
Arjantin	35,03	0,62	35,65	4,485	0,52	5,005	30,645
Avustralya	32,125	5,911	38,036	15,51	1,41	16,92	21,116
Azerbaycan	0,72	0,08	0,8	1,716	0,187	1,903	-1,103
Birleşik Arap Emirlikleri	14,582	0,317	14,899	21,484	1,572	23,056	-8,157
Brezilya	81,499	12,189	93,688	10,584	2,079	12,663	81,025
Çin	72,123	9,948	82,071	134,568	70,488	205,056	-122,985
Danimarka	21,34	2,86	24,2	14,111	2,575	16,686	7,514
Fransa	71,004	5,238	76,242	63,074	7,381	70,455	5,787
Güney Kore	7,865	5,445	13,31	31,03	6,955	37,985	-24,675
Hindistan	34,125	4,55	38,675	21,588	9,766	31,354	7,321
Hollanda	114,139	21,81	135,949	82,042	10,982	93,024	42,925
İngiltere	33,048	2,43	35,478	67,2	8,736	75,936	-40,458
İspanya	57,602	3,47	61,072	43,401	4,692	48,093	12,979
İsrail	1,798	0,372	2,17	6,468	0,77	7,238	-5,068
Japonya	6,642	5,166	11,808	70,312	9,724	80,036	-68,228
Kanada	55,473	21,197	76,67	37,68	3,768	41,448	35,222
Mısır	4,592	0,476	5,068	12,24	1,944	14,184	-9,116
Norveç	12,932	0,854	13,786	8,004	0,957	8,961	4,825
Rusya	24,365	9,746	34,111	29,631	2,49	32,121	1,99
S. Arabistan	3,528	0,294	3,822	20,276	0,959	21,235	-17,413
Yeni Zelanda	25,04	5,08	30,12	4,972	0,308	5,28	24,84
Yunanistan	7,02	0,585	7,605	7,744	0,576	8,32	-0,715

Çizelge 2'de verilen veriler Çizelge 1'de verilen Türkiye İstatistik Kurumu verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

konusunda ihracat ve ithalat yapmaktadır ve bunlar taşımacılık sistemleriyle olmaktadır.

İstatistik verilerinde 2018 yılı değerlerinin incelenmesi daha fazla sayıda ülkeye ait verilerin makalede gösterilmek istenmesi nedeniyledir. Bir örnekle istatistik verilerin toplanmasında ve değerlendirilmesinde zamana ihtiyaç olduğu açıklanacak olursa; içinde bulunduğumuz 2021 yılının ilk aylarında henüz biten 2020 yılına ait ihracat, ithalat ve bunların içerisindeki gıda, tarımsal hammaddeler, akaryakıt, maden ve metal, imalat değerlerinin oranlarını dünyadaki bütün ülkelerden öğrenmek ve aynı anda öğrenmek mümkün olamamaktadır. Bu sebeple günümüzden geçmiş yıllara doğru gidildikçe daha fazla sayıda ve daha detaylandırılmış istatistik verilere ulaşma imkânı artmaktadır.

Çizelge 1'de mal ithalatı ve mal ihracatına da ait toplam değerlerin olduğu fakat Çizelge 2'de sadece gıda ithalatı ve ihracatı ve tarımsal hammadde ithalatı ve ihracatına ait değerlerin olduğu ve üçüncü sütunlarda bulunan mal ithalatı ve mal ihracatına ait toplam değerlerin gıda, tarımsal hammaddeler, akaryakıt, maden ve metal, imalat değerlerinden oluştuğu bilinmelidir.

Çizelgelerde verilen değerlerin dolar bazında parasal bir değer olduğuna dikkat edilmelidir. Zira satın alınan veya satılan mallar karşılıklı olarak eşit parasal değerde olsa bile ağırlık olarak örneğin kilogram veya ton cinsinden veya hacimsel olarak örneğin metreküp cinsinden eşit değere denk gelmeyebilir.

Bazı ülkelerin parasal değer olarak gıda ve tarımsal hammadde ihracat

toplamının ithalatından fazla olduğu ve bazı ülkelerin ise gıda ve tarımsal hammadde ihracat toplamının ithalatından az olduğu çizelgelerde görülmektedir.

Ülkemiz açısından gıda ve tarımsal hammadde ihracat ve ithalat durumu gözlemlendiğinde ithalatın ihracattan 2018 yılı itibarıyla 0,165 milyar dolar fazla olduğu görülmektedir ve buna ithalat ve ihracatın birbirine oldukça yakın olduğu bir değer denebilir. Ülkemizin coğrafi avantajı da düşünüldüğünde gıda ve tarımsal hammadde üretimini artırma potansiyeli yüksektir. Ülkemize nüfus bakımından yakın ve Avrupa'nın sanayi devi olan Almanya ile kıyaslandığında 2018 yılında Almanya'nın mal ihracatı toplamı mal ithalatından fazladır fakat bu değerlendirme gıda ve tarımsal hammadde ihracat ve ithalatı özelinde yapıldığında

2018 yılında Almanya'da ithalatın ihracattan yaklaşık 20 milyar dolar fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ülkemizin yüzölçümü Almanya yüzölçümünden fazladır.

Ülkelerin birbirine göre kuzeyde mi yoksa güneyde mi yer aldığına bakarak yani tek başına coğrafi konuma göre gıda ve tarımsal hammadde ihracat ve ithalat durumunu doğru değerlendirmek olası değildir. Ülkelerin coğrafi konumu, nüfusu, doğal kaynakları, teknolojisi gibi birçok etkenin birlikte değerlendirilmesiyle birlikte gıda ve tarımsal hammadde ihracat ve ithalat durumu hakkında bilimsel yorum yapılması daha doğru olacaktır.

Çizelgelerde yer alan ülkelere bazılarını sadece birbirine göre kuzey ve güney olmak üzere değerlendirelim. Örnek olarak İspanya, Almanya, İngiltere, Norveç ve Kanada'yı kıyaslayalım. Bu ülkelere İspanya içlerinde en güneyde yer alanıdır ve iklim bakımından en sıcak olanıdır. İspanya'nın gıda ve tarımsal hammadde ihracatı ithalatından fazladır, İspanya'ya göre daha kuzeyde bulunan Almanya ve İngiltere'nin gıda ve tarımsal hammadde ihracatı ithalatından azdır, Almanya ve İngiltere'ye göre daha kuzeyde bulunan Norveç ve Kanada'nın ise gıda ve tarımsal hammadde ihracatı ithalatından fazladır. Bu örnekten anlaşılacağı üzere güneyden kuzeye doğru veya kuzeyden güneye doğru ülkelerin gıda ve tarımsal hammadde ihracatı ithalatına göre her zaman artmamakta veya azalmamaktadır. Yani ülkenin coğrafi konumu gıda ve tarımsal hammadde

ihracatı ve ithalatı bakımından tek başına belirleyici değildir ve nüfus, doğal kaynaklar, teknoloji gibi etkenlerle birlikte değerlendirilmelidir.

Çizelgelere yorum yapılırken gıda ve tarımsal hammadde ihracat ve ithalatı arasındaki fark üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Bunun yanında çizelgelere bakılarak gıda ve tarımsal hammadde ihracat ve ithalat değerleri bakımından ticaret büyüklüğü de yorumlanabilir.

Her Zaman Yüksek Verim mi?

Her zaman yüksek verim mi tercih edilir? Süt sığırları yetiştiriciliği yapan çift-

lidir. Her ne kadar medyada bazen bazı süt üreticilerinin çiftliklerinden elde ettikleri sütleri yağ ve protein değeri yüksek olması sebebiyle genel olarak belirlenmiş süt fiyatından daha yüksek fiyata sattıkları görülsede bu nadir bir durumdur. Ve elbette doğru olan sütün yağ, protein ve diğer içerik değerlerine göre sınıflandırılarak ayrı ayrı fiyatlandırılmasıdır.

Bununla birlikte ineklerde süt yağı ve süt proteini oranı üzerine süt verimi ile birlikte ineklere yedirilen rasyon içeriği, ineğin ırkı, sıcaklık stresi, çevre şartları gibi faktörlerin etkili olduğu bilinmelidir. Çizelge 3'te sığırlarda ırka göre süt yağı farklılıkları örneklenmiştir.

Çizelge 3. Bazı sığır ırklarına ait bilgiler

Sığır Irkı	Süt Yağ Oranı (%)	Laktasyon Süt Verimi (Litre)
Holstein (Siyah Alaca)	3 - 3,5 civarı	5 000 - 10 000 civarı
Simental (Sarı Alaca)	4,2 civarı	6 500 civarı
Brown Swiss (Montefon-Esmer)	3,8 civarı	5 000 - 6 000 civarı
Boz İrk	3,93 civarı	1 095 - 2 965 civarı
Anonim, 2021b		
Çizelge 3'te yer alan veriler Et ve Süt Kurumu internet sitesinde bulunan bilgiler derlenerek hazırlanmıştır.		

liklerden bazıları olabildiğince yüksek süt verimi almak için çaba sarf etmektedir fakat süt miktarı artınca süt yağı ve süt proteini oranı azalmaktadır ve süt yağı ve süt proteini oranı azalması istenmeyen bir husustur. Tabi çiftliklerin yüksek süt verimi almak istemesinin bir sebebi ülkemizde süt fiyatlarının alıcılar tarafından genellikle miktarına (litreye) göre belirlenip süt yağı ve süt proteini gibi değerler bakımından fiyatlandırma yapılmamasından kaynak-

İneklerde laktasyon dönemi yani süt verim dönemi buzağı doğumuna bağlıdır ve yaklaşık 305 gün sürer. Zira hayvan temel olarak yavrusu için süt verir ve hayvan gebe kalmazsa süt verimi söz konusu olamaz. Yaklaşık 305 gün olan bu süt verimi doğumdan hemen sonra bir süre boyunca artış eğilimi gösterir ve daha sonra verim azalarak süt verimi biter ve hayvanın gebe kalmasının sağlanmasıyla birlikte ileriki dönemde tekrar süt verimi

ARAŞTIRMA

alınabilir. Aynı ırk süt sığırı için düşünlüdüğünde dahi laktasyon döneminin başlamasıyla birlikte süt verimi arttıkça sütteki yağ ve protein oranı azalır ve ileriki dönemde süt verimi azaldıkça sütteki yağ ve protein oranı artar.

Sonuç

Günümüzde ve yakın gelecekte dünyada gıda ve tarımsal hammadde ticaretinin (veya taşımacılığının) devam edeceği öngörülmektedir.

Tarım alanında üretim yapmayan insanların bir kısmı gıda ve tarım alanında üretim yapmak istemekte veya üretim yapan insanlara katkıda bulunmak isteyebilmektedir. Tarım alanında üretim yapan insanlara katkıda bulunmayı isteyenler için bir seçenek olarak bilimsel açıdan uygun koşulların olduğu yerlerde meyve fidanı dağıtımı düşünülebilir. Bir örnekle bunu açıklamak daha uygun olacaktır; örneğin 100 çiftçinin yaşadığı ve temel geçim kaynağı hayvancılık olan bir köyde bilimsel açıdan uygun koşullar olması halinde her çiftçiye 10 adet meyve fidanı vermenin birçok fayda sağlaması mümkündür veya bu meyve fidanlarını çiftçiler kendileri de satın alabilir veya üretimini yapabilirler.

Örneğin bir köye meyve fidanı vermek istediniz ve bir ziraat mühendisinin tavsiyesi doğrultusunda kiraz fidanı vermeye karar verdiniz. Her çiftçi için 10 adet kiraz fidanı olmak üzere 100 çiftçiye 1000 adet kiraz fidanı dağıtımını yaptınız. Temel geçim kaynağı hayvancılık olan bu köye verdiğiniz fidanlar sayesinde insanlara her yıl hasat mevsiminde ek gelir sağlanmış olur. Bir kiraz fidanının ortalama 30 kilogram meyve verdiğini varsayarsak 1000 fidan toplamda 30 ton civarı meyve verir. Köyde üretilen bu 30 tonluk kiraz için çiftçiler toptan alım yapan tüccarlarla iletişime geçip ürünlerini satabilirler. Bir çiftçi için birkaç ağacın verdiği sınırlı miktarda meyve için alıcı bulmak zor iken aynı köyde çoğu çiftçinin aynı meyve fidanından dikmesiyle birlikte elde edilen ürün miktarı artacak ve pazarlama imkânları kolaylaşacaktır. Tabi ki üretimde çeşitliliğin sağlanması

önemlidir ve aynı köyde yaşayan çiftçilere her zaman aynı meyve fidanını dikme gibi bir tavsiye vermek doğru olmaz fakat çiftçiler ürettikleri bazı ürünlerinde ortak nokta bulabilirlerse pazarlama imkânları artarak gelir elde etmede daha başarılı olabilirler. Örneğin temel geçim kaynağı hayvancılık olan birçok köyde süt toplama merkezleri vardır ve bu süt toplama merkezleri böyle köylerde süt üretiminin ortak değer olması sayesinde kurulup gelişmiştir. Aynı köyde yaşayan çiftçiler birbirinden farklı birçok meyve fidanı dikişebilir fakat en azından bir iki meyve fidanı çeşidinde aynı üretimi yaparak ortak noktayı bulurlarsa köyde aynı tip ürünün üretim miktarı artacak ve pazarlama imkânları gelişecektir. Köydeki çiftçilerin dikişeceği bu meyve fidanlarının doğrudan ek gelir sağlaması yanında dolaylı olarak da birçok faydası olacaktır; bunlar meyve ağaçlarının

sıcak mevsimlerde hayvanlara gölgelik sağlaması, arılar için bal yapımında kullanılacak kaynak, topraktaki erozyonun önlenmesine katkı sağlanması gibi daha birçok olumlu etkiye neden olacaktır.

Teşekkür

10 Nisan Polis haftasını vesile bile rek tüm Şehitlerimize ve Türk Polis Teşkilatımıza en içten minnetlerimi sunarım.

Kaynaklar

Anonim, 2021a. Türkiye İstatistik Kurumu, <https://tuikweb.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=istgosterge> (Erişim Tarihi: 22.01.2021).

Anonim, 2021b. Et ve Süt Kurumu, <https://www.esk.gov.tr/tr/10883/Yerli-ve-Yabancı-Süt-Sigir-İrkları> (Erişim Tarihi: 05.02.2021).*